

Н. І. Горбаль, У. І. Когут, У. І. Моторнюк
Національний університет “Львівська політехніка”

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄС ТА ЙОГО КРАЇН-ЧЛЕНІВ

<https://doi.org/10.23939/smeu2021.01.193>

© Горбаль Н. І., Когут У. І., Моторнюк У. І., 2021

Існує значна кількість підходів до трактування, аналізування та посилення конкурентоспроможності (КСП) країн. За умов євроінтеграції України вважаємо країни ЄС ключовим орієнтиром для підвищення її глобальної КСП. Європейська інтеграція справляє істотний позитивний вплив на розвиток і КСП ЄС, однак в останні десятиліття вона дещо погіршилась порівняно із глобальними лідерами внаслідок динамічних змін міжнародного середовища. Показано, що країни ЄС (передусім Нідерланди, Швеція, Данія, Фінляндія) займають високі позиції у міжнародних рейтингах країн (глобальні індекси КСП ВЕФ та IMD, Індекс процвітання Legatum, ERT Benchmarking Report, Барометр реформ BusinessEurope), й особливо – сталого розвитку (Індекс сталого розвитку SDSN тощо). Проте у низці ключових сфер багато країн ЄС і Європейський Союз загалом відстають від світових лідерів. Відкрита та орієнтована на експорт європейська економіка сьогодні страждає від слабкого попиту на інвестиційні товари та товари тривалого споживання, повільного розвитку інноваційних та цифрових бізнесів, негативно позначається й вихід із ЄС Великобританії. Натомість ЄС глобально лідирує у досягненні цілей сталого розвитку.

Відповідно, експерти рекомендують ЄС зміцнювати єдиний ринок і підтримувати нові технології, а країнам-членам – підвищувати продуктивність через інвестиції в критичну інфраструктуру, інноваційні технології, розвиток навичок та ефективності ринків праці. А європейським компаніям доцільно постійно враховувати глобальну кон'юнктуру та динаміку й відповідно модернізувати свою конкурентну політику. Наведені висновки будуть корисними для переймання Україною передового європейського досвіду підвищення КСП.

Ключові слова: конкуренція; конкурентоспроможність; Європейський Союз; сталий розвиток.

The article is prepared in the framework of the J.Monnet Module “EU competitiveness boosting: circular economy” (610641-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE), which is being realized by the FTC Department of the Lviv Polytechnic National University with the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission support for the production of this article does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Постановка проблеми та актуальність дослідження

Сьогодні конкурентоспроможність (КСП) є ключовим фактором успіху як окремих компаній, так і галузей чи країн загалом. КСП країн у світовому економічному просторі визначається за допомогою багатьох факторів, що системно формують обґрунтовану позицію країни серед її глобальних конкурентів. Власне оцінювання КСП країн, формування методологічних засад її підвищення набуває нині значної актуальності внаслідок посилення динамізму міжнародного

середовища, глобалізації та рівня конкуренції. А в умовах євроінтеграції України аналізування й дослідження способів підвищення глобальної КСП країн ЄС має особливе значення.

Власне **метою статті** є аналізування глобальної КСП та перспектив сталого розвитку країн ЄС як орієнтира для України на її євроінтеграційному шляху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

КСП різних об'єктів останнім часом є надзвичайно актуальною тематикою наукових досліджень. Так, автори [1] вважають, що “КСП – це здатність країн, регіонів і компаній створювати багатство, що є передумовою для високих зарплат”. А М. Портер [2] стверджував, що “єдина змістовна концепція КСП на національному рівні – це продуктивність”. Автори [3] системно аналізують КСП різних об'єктів, зокрема й країн, Л. І. Пронкіна, О. М. Гавриш [4] – особливості формування конкурентної політики держави, засади конкурентної політики. Т. Хворост [5] – КСП вітчизняної економіки. В. В. Антошенкова [6] стверджує, що конкурентоспроможна економіка вимагає формування інноваційної екосистеми, адже саме інновації, пов'язані з високотехнологічним виробництвом, є ключовим фактором забезпечення сильних глобальних позицій. Ю. Лупенко та Н. Патики [7] довели, що конкурентоспроможними в міжнародній торгівлі сьогодні стають не країни, які забезпечені природно-кліматичними чи людськими ресурсами, а ті, які активно розвивають і впроваджують у практику інноваційні технології. Н. Скоробогатова [8] систематизує фактори впливу на міжнародну КСП країн на макро- та мікрорівнях в умовах Індустрії 4.0. Ю. Полякова [9] узагальнює засади взаємообумовленості інноваційного розвитку та КСП, пропонує організаційно-економічні інструменти інтеграції України та ЄС в інноваційній сфері тощо. Автори [10] досліджують наслідки членства в ЄС для КСП країн Східної Європи, а автори [11] – КСП країн-членів ЄС за міжнародними рейтингами.

Попри значний обсяг наукових праць за тематикою, все ж актуальним залишається ґрунтовне аналізування глобальної КСП країн ЄС, зокрема за ключовими міжнародними індексами, й перспектив їх сталого розвитку та переймання Україною їхнього передового досвіду.

Виклад основного матеріалу

Кембриджський словник дає таке трактування конкурентоспроможності: “факт можливості успішно конкурувати з іншими компаніями, країнами, організаціями тощо” [12], адже конкуренція глобально зростає не лише на рівні продуктів/фірм, а й серед регіонів, галузей, країн. КСП країни Всесвітній економічний форум подає як “сукупність інститутів, політики та факторів, що визначають рівень продуктивності країни” [13], а М. Портер як “здатність економіки забезпечити своїм жителям підвищення рівня життя та високу зайнятість на постійній основі” [2]. У праці [14] під КСП країни розуміють “обумовлений міжнародним поділом праці, національними умовами та факторами виробництва, а також здатністю її товарів і послуг ефективно конкурувати на світових ринках її стан на цих ринках”.

Власне об'єктом нашого подальшого розгляду буде глобальна КСП ЄС та його членів.

Європейська інтеграція істотно позитивно впливає на розвиток і КСП ЄС. За час свого існування Європейський Союз досяг значних економічних успіхів [15]:

- дав можливість країнам Західної Європи швидко наздогнати США;
- допоміг економікам Південної Європи зменшити розрив із північними країнами, одночасно стабілізувавши їх політичну систему після багатьох років автократичного правління;
- сприяв розвитку ринкової економіки в Центральній та Східній Європі, підтримавши їх переорієнтацію на Європу як вільне, демократичне суспільство після закінчення холодної війни.

Від заснування ЄС зосередився на відкритті внутрішнього ринку, щоб підвищити рівень конкуренції та спеціалізації, спочатку усуваючи традиційні торговельні бар'єри на спільному ринку, а із середини 1980-х років – узгоджуючи національні норми на єдиному ринку. Він також інвестує у транскордонну інфраструктуру й ефективність, обмін знаннями.

Та з часом європейська економіка зіткнулася із низкою проблем:

1. В 70-ті роки криза Бреттон-Вудської системи та шок із цінами на нафту спричинили високе безробіття. Рівень процвітання в ЄС почав на близько 15 % відставати від США. Темп зростання теж зменшився за абсолютними показниками із 4 % щороку в 50–60-ті рр. до 2 % у 90-ті.

2. Нова група проблем виникла наприкінці 90-х років. У США було проголошено “нову економіку”, а європейці дещо відстали в сфері підприємництва та радикальних інновацій, зупинившись на традиційніших галузях. Проблеми зросли із розвитком нових інтернет-орієнтованих бізнесів, – переважно у США. І Європа почала відставати за інноваціями не лише від США, а й від Кореї, Тайваню, Китаю, Ізраїлю.

3. Третій шок спричинений фінансовою кризою 2008 р. та подальшою європейською борговою кризою. Деякі країни-члени ЄС зазнали глибокої рецесії (зокрема, у Греції ВВП на душу населення знизився більш ніж на 25 %). Післякризове відновлення було повільним, і Європа досягла сукупних темпів зростання, порівнянних із США, лише після 2010 р. У деяких регіонах Європи і надалі спостерігаються повільне зростання і високий рівень безробіття [15].

Політика та програми ЄС загалом відповідали передовим світовим практикам, і як правило, були навіть “сприятливішими для ринку”, ніж у багатьох країнах-членах. Та, хоча глобальні виклики з часом суттєво змінилися, підхід Європи до підвищення КСП залишився загалом незмінним.

Сучасні виклики щодо КСП Європи вже зумовили низку політичних ініціатив ЄС. Лісабонська програма (Lisbon Agenda) запропонувала амбітну стратегію посилення інновацій, мобілізуючи широкий спектр політичних інструментів. Коли боргова криза виявила слабкі місця в структурі єврозони, Пакт стабільності та зростання і Банківський союз поставили за мету забезпечити більшу стабільність.

Розрив між середнім рівнем доходу ЄС і США зростав із середини 90-х років (рис. 1) і це збільшення пришвидшила фінансово-економічна криза 2008 р. Щоб забезпечувати зростання доходів, рівня життя та зайнятості для своїх громадян, європейська економіка повинна постійно підвищувати КСП, розвиваючись стало.

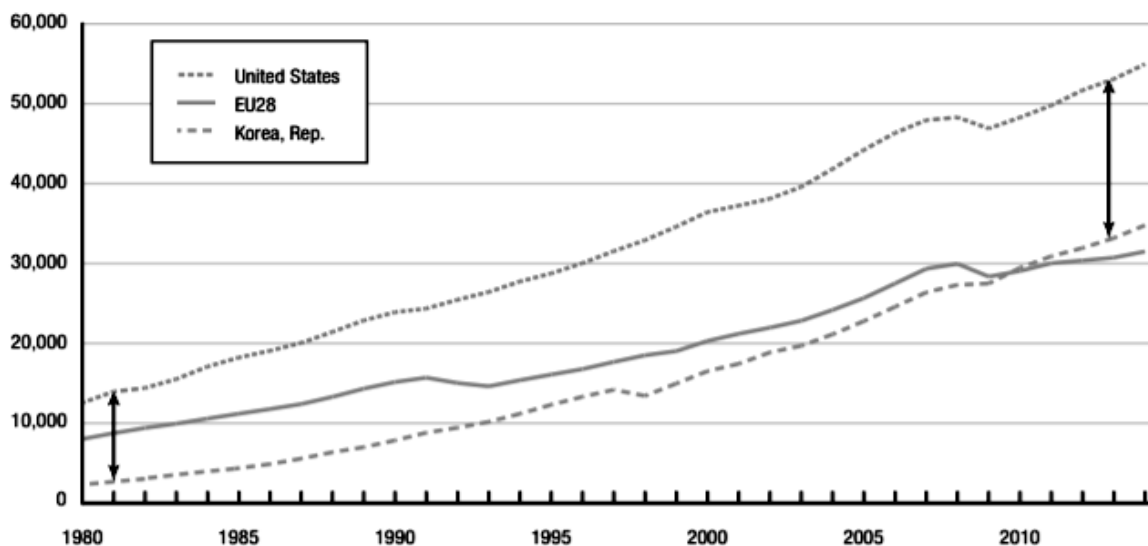

Рис. 1. Динаміка ВВП на душу населення у ЄС, США та Республіці Корея, USD [16]

ЄС роками пропонував менш сприятливі умови для розвитку бізнесу, ніж інші країни (і мав менш конкурентоспроможний ринок, хоч є інтегрованим та розвиненішим для товарів), мав більше регуляторних перешкод та менше коштів для відкриття бізнесу і забезпечення його зростання. Крім того, ЄС відстав у просуванні цифрових технологій.

Інноваційний потенціал ЄС теж нижчий, ніж у інших передових держав. Так, витрати на НДДКР у ЄС становили 1,6 % від ВВП, тоді як у США – близько 2,8 %. Відповідно до стратегії “Європа 2020” інвестиції в НДДКР ЄС мали б зрости до 3 % від ВВП, але, згідно з даними ERT Benchmarking Report 2019, у 2019 р. вони досягли лише 2 % від ВВП [17, 18]. Порівняно низька кількість заявок на патенти в ЄС – половина обсягу США та більше ніж половина обсягу розвинених азіатських економік – також свідчить про низький рівень інновацій, але може бути і відображенням недостатньої кількості знань та спроможності МСП ефективно патентувати. З іншого боку, Європа є провідним світовим центром наукових досліджень, в якому у 2017 р. працювало майже 2 млн науковців. Однак у Китаї більше дослідницьких бізнес-підприємств.

Високий рівень безробіття, особливо серед молоді, в поєднанні із порівняно більшою жорсткістю на ринках праці кількох європейських країн позначилися на результатах інклюзивного зростання. Частка молодих людей, які не працюють, зменшилася з 17,3 % у 2015 р. до 15,2 % у 2018 р., але залишається високою у країнах-членах, що зазнали найбільших економічних проблем [19].

Однак у ЄС послуги охорони здоров'я є універсально доступнішими, нерівність загальних доходів нижча, а уряд ефективніше забезпечує зменшення бідності та нерівності, ніж у США. У зв'язку з цим наголос на навчанні молоді в Європі буде критичним важелем як для інклюзивнішої європейської економіки (завдяки наданню молоді навичок для отримання прибуткової роботи у світовій економіці, що дедалі більше керується знаннями), так і для розумної Європи.

Проаналізуємо сучасну КСП країн ЄС за провідними міжнародними рейтингами, найвідоміші з яких методології Всесвітнього економічного форуму (WEF) та Інституту розвитку менеджменту (IMD).

Індекс глобальної КСП (GCI) ВЕФ ґрунтується на 12 групах із понад 100 показників. Остання версія – GCI 4.0 – охоплює такі показники: 1. Сприятливе середовище (інституції; інфраструктура; прийняття ІКТ; макроекономічна стабільність). 2. Людський капітал (здоров'я; навички). 3. Ринки (товарний ринок; ринок праці; фінансова система; розмір ринку). 4. Інноваційна екосистема (динамічність бізнесу; інноваційні можливості). За підсумками Глобального рейтингу КСП ВЕФ в 2019 р. [13], зі 141 країни половина з двадцяти найконкурентоспроможніших розміщені в Європі (з країн ЄС: Нідерланди – 4-те місце, Німеччина – 7-ме, Швеція – 8-ме, Данія – 10-те, Фінляндія – 11-те, Франція – 15-те, Люксембург – 18-те). Нідерланди, Німеччина та Швеція вже п'ять років поспіль входять у десятку рейтингу. Решта країн ЄС перебувають у першій половині рейтингу 2019 р. з такими позиціями: Австрія, Бельгія, Іспанія, Ірландія (21–24), Італія, Естонія, Чехія (30–32), Португалія, Словенія (34–35), Польща, Мальта, Литва (37–39), Латвія, Словаччина (41–42), Кіпр (44), Угорщина (47), Болгарія (49), Румунія (51) та Хорватія (63). Україна – на 85-му місці.

Інша методологія визначення КСП країн – IMD – оснований на значній кількості показників (понад 330), майже 2/3 даних становить статистика міжнародних організацій (ООН, СОТ, МОП, ОЕСР, МВФ та ін.), а також національна статистика країн. За Глобальним рейтингом КСП IMD у 2020 р. [20] вісім країн ЄС увійшли в першу двадцятку (Данія – 2-ге місце, Нідерланди – 4-те, Швеція – 6-те, Ірландія – 12-те, Фінляндія – 13-те, Люксембург, Австрія, Німеччина – 15–17-те). Україна посіла 60-те місце із 55,3 % загального рейтингу.

За іншими рейтингами IMD 2020 – цифрової КСП і талантів – країни ЄС теж зайняли провідні позиції [21, 22]. Таким порівняно високим результатам ЄС сприяло декілька факторів: культурне різноманіття, освічена робоча сила в ЄС, високі податки, що, проте, ефективно фінансують державні послуги, підтримують стабільне бізнес-середовище, яке процвітає; єдиний цифровий ринок (DSM).

Та, хоч відрив між лідерами та країнами ЄС не є значним, рівень конкурентоспроможності ЄС варто підвищувати.

Висновки щодо КСП ЄС Звіту ERT Benchmarking Report 2019 менш оптимістичні:

- частка ЄС у світовій доданій вартості виробництва та на експортних ринках зменшилась на 4–5 % у 2006–2016 рр.;
- очікувані темпи зростання у Європі значно нижчі за середньосвітові;

- витрати на одиницю робочої сили в ЄС дещо зменшились, але не так суттєво, як у США;
- загальна економічна продуктивність в ЄС становить лише 75 % від продуктивності США;
- витрати ЄС на НДР нижчі (за 2017 р.): 2,0 % у ЄС проти 2,1 % у Китаї, 2,8 % у США і 2,4 % середнього значення ОЕСР;
- промислові ціни на електроенергію в Європі значно вищі, ніж в інших регіонах: 3 євро/МВт-год в ЄС проти 61,3 в США та 74,3 в Канаді;
- частка європейських компаній у списку Fortune 500 зменшилася з 32 % у 2010 р. до 23 % у 2019 р. [18].

Дослідження Барометра реформ BusinessEurope 2020 [23] дещо ширше і стосується позиції Європи стосовно ключових глобальних конкурентів у трьох ключових сферах: процвітання, люди, планета (табл. 1).

Таблиця 1

Основні висновки та рекомендації щодо позицій ЄС порівняно із глобальними конкурентами Барометра реформ BusinessEurope 2020 [23]

	Висновки	Рекомендації
1	2	3
1	Процвітання	
	<ul style="list-style-type: none"> • Зростання у ЄС сповільнилося в 2019 р. до 1,5 % порівняно з 2,1 % у 2018 р., а у США становило 2,3 % у 2019 р. проти 2,9 % у 2018 р. З 2010 р. США збільшили ВВП на 22 % порівняно з 14 % ЄС. • Безробіття у ЄС знизилось із 11,7 % на піку кризи до 6,7 %, але залишається високим порівняно зі США – 3,5 %. • Продуктивність праці за годину в ЄС становить лише 75 % від продуктивності в США. • Відкриття бізнесу в ЄС триває приблизно втричі довше, ніж у США. • Хоч ЄС є збільшив витрати на НДДКР з 1,8 % ВВП у 2007 р. до 2,1 % у 2018 р., вони значно нижчі, ніж у США (2,8 %) та Японії (3,2 %). • Середнє податкове навантаження у ЄС приблизно на 1/3 вище, ніж у США. • Фінансові ринки в ЄС все ще менш інтегровані порівняно із докризовим періодом у 2005–2007 рр., а транскордонні банківські вимоги в єврозоні становлять до 55 % від докризових 	<ul style="list-style-type: none"> • Держави-члени ЄС повинні збільшити витрати на НДДКР та інвестиції у неї приватного сектору, щоб досягти цілі ЄС у 3 %. • Транс'європейська (і національна) інфраструктура повинна бути вдосконалена/розширена, необхідно усунути нормативні, адміністративні й технічні бар'єри. • Держави-члени повинні зменшити оподаткування праці та капіталу, зокрема корпоративний податок, що особливо шкодить зростанню/зайнятості. Управління податковими системами повинно стати простішим, прозорішим. • У всіх державах-членах є можливості зробити державні фінанси сприятливішими для зростання та ефективнішими, зокрема за рахунок цільового зменшення невиробничих державних витрат і зниження податків, що стримують зростання. • Необхідно посилити союз ринків капіталу та створити повноцінний Банківський союз для забезпечення функціонування єдиного ринку фінансових послуг
2	Люди	
	<ul style="list-style-type: none"> • Випускники США частіше, ніж європейці, вибирають так звані STEM галузі (наука, техніка, інженерія, математика), і частка таких студентів зростає у США швидше. • З 50 найкращих у світі університетів 31 розміщений у США та лише шість – у ЄС. • За результатами PISA ОЕСР 15-річні школярі в ЄС мають нижчі показники порівняно з однолітками в Японії, Канаді, Південній Кореї та Китаї 	<ul style="list-style-type: none"> • Системи освіти та підготовки кадрів повинні бути краще адаптовані до потреб ринку праці. Це потребує удосконалення цифрової та STEM-освіти (науки, технологій, інженерії та математики) на всіх рівнях. • Подальший розвиток та сприяння заходам, спрямованим на заохочення підприємництва. • Аналізування та вдосконалення європейського законодавства про МСП

1	2	3
3	Планета	
	<ul style="list-style-type: none"> ЄС продукує менше CO₂ на душу населення, ніж інші великі країни, і менше ніж десяту частину глобальних викидів. Європейські компанії успішно працюють на багатьох екологічних ринках, наприклад, володіють 30 % частки світової торгівлі чистими технологіями. Споживачі ЄС швидше змінюють свою поведінку у відповідь на кліматичні проблеми, ніж в інших регіонах, однак, наприклад, у ЄС – нижчий рівень використання електромобілів, ніж у Китаї та США 	<ul style="list-style-type: none"> ЄС має розробити і впровадити інноваційні технології для декарбонізації ланцюгів створення вартості економічно ефективним та технологічно нейтральним способом, й інвестуванням через комплексну промислову стратегію. Фінансово підтримувати бізнес щодо нових технологій, щоб він був конкурентоспроможним, одночасно зменшуючи викиди. Кампанії з підвищення обізнаності пришвидшать адаптування принципів громадянами, збільшуючи попит на низьковуглецеві продукти. Основні торгові партнери теж повинні брати зобов'язання, порівнянні з європейськими

За Індексом процвітання країн світу Інституту Legatum (The Legatum Prosperity Index) (табл. 2) вісім із десяти країн-лідерів – члени ЄС, і решта країни ЄС теж займають високі позиції: Ірландія (12), Естонія, Франція, Бельгія, Іспанія, Мальта, Словенія, Португалія (21–27), Чехія (29), Італія, Латвія, Кіпр, Литва, Словаччина, Польща (31–36). Україна у рейтингу зайняла 92-ге місце зі 167 [24].

Таблиця 2

Рейтинг країн-лідерів за Індексом процвітання Legatum Institute у 2020 р. [24]

Ранги	Країни	Індикатори											
		Безпека	Особиста свобода	Управління	Соціальний капітал	Інвестиційне середовище	Умови підприємництва	Інфраструктура	Економіка	Умови проживання	Охорона здоров'я	Освіта	Навколишнє середовище
1	Данія	10	2	3	1	6	6	8	8	1	6	3	8
2	Норвегія	2	1	2	2	2	11	25	9	8	7	8	9
3	Швейцарія	1	12	7	9	15	3	11	1	4	4	12	6
4	Швеція	14	3	6	7	8	16	6	7	3	9	16	1
5	Фінляндія	16	4	1	3	5	14	9	20	9	21	5	2
6	Нідерланди	13	5	4	8	9	8	2	5	2	15	7	44
7	Нова Зеландія	25	10	5	5	4	15	23	24	26	23	15	4
8	Німеччина	22	11	9	15	17	5	5	4	4	17	27	19
9	Люксембург	3	6	8	28	24	7	10	3	7	8	36	11
10	Австрія	4	14	15	10	11	19	16	18	11	26	22	5

Аналіз КСП ЄС, США, Канади та Японії показав, що ЄС дещо відстав від інших прогресивних економік в закладанні основ розумного та інклюзивного зростання, але має порівняно сильні позиції в екологічній стійкості. За глобальним Індексом сталого розвитку SDSN у 2020 р. [25] у першій двадцятці країн-лідерів – 13 із ЄС (табл. 3). Решта країн ЄС потрапили в першу третину рейтингу із такими позиціями: Іспанія, Польща, Латвія, Португалія, Словаччина (22–27), Угорщина, Італія (29–30), Мальта (32), Кіпр (34), Литва (36), Румунія, Болгарія (38–39), Греція (43). Україна у рейтингу посіла 41-ше місце (72,8 бала).

20 країн-лідерів за глобальним Індексом сталого розвитку SDSN у 2020 р. [25]

Рейтинг	Країни	Бали	Рейтинг	Країни	Бали
1	Швеція	84,7	11	Бельгія	80,0
2	Данія	84,6	12	Словенія	79,8
3	Фінляндія	83,8	13	Великобританія	79,8
4	Франція	81,1	14	Ірландія	79,4
5	Німеччина	80,8	15	Швейцарія	79,4
6	Норвегія	80,8	16	Нова Зеландія	79,2
7	Австрія	80,7	17	Японія	79,2
8	Чехія	80,6	18	Білорусь	78,8
9	Нідерланди	80,4	19	Хорватія	78,4
10	Естонія	80,1	20	Корея	78,3

Зокрема, в ЄС циркулярна економіка вже створює робочі місця, інвестиції та додану вартість. Сьогодні майже два із кожних 60 робочих місць у ЄС пов'язані з нею. І хоча в ЄС поки що не переробляється навіть третини комунальних відходів [19], європейська економіка – істотно менш енергоємна і менш CO₂-інтенсивна, ніж китайська, російська чи американська. Європейська частка глобальних викидів CO₂ впала до 10 % з 17 % упродовж 2000–2018 рр.

За середнього значення 4,53 субіндексу розумного зростання [26] ЄС відстав у розвитку наукомісткої економіки, яка характеризується сприятливим середовищем для ведення підприємницької діяльності та інноваційною структурою і може сприяти виробництву продукції з високою доданою вартістю та переходу до продуктивнішої діяльності.

Усе перераховане дає підстави наголосити на необхідності правильного вибору інституцій, політик та факторів, які уможливають продуктивність Європи для забезпечення сталого процвітання. Зменшення розриву в глобальній КСП потребує диференційованих стратегій з урахуванням порівняльних і конкурентних переваг регіонів та держав-членів ЄС. Загалом, усунення прогалин в інвестиціях у важливі нематеріальні активи, такі як ІК, науково-дослідні роботи, програми розвитку державного, приватного секторів та схеми розвитку необхідних наукомісткій економіці навичок у працівників важливі для підвищення КСП Європи. Ці інвестиції повинні поєднуватися із політикою, яка створює сприятливі умови для ведення бізнесу, інновацій та підприємництва. На цьому тлі інституційні спроможності й ефективні механізми управління для моніторингу та впровадження змін є ключовими факторами успіху, як і необхідність формувати спільні зобов'язання зацікавлених сторін економіки.

З метою підвищення КСП ЄС за допомогою заохочення національної та регіональної політик до забезпечення розумного, стійкого й інклюзивного зростання розроблено десятирічну стратегію “Європа 2020” [17], основні напрями якої такі:

- розумне зростання: розвиток економіки на основі пізнання та інновацій;
- стає зростання: сприяння ефективнішому використанню ресурсів, екологічності й відмежуванню економічного зростання від використання ресурсів;
- інклюзивне зростання: сприяння економіці із високою зайнятістю, що забезпечує соціальну та територіальну згуртованість.

Ці три основні напрями Стратегії “Європа 2020” можна відобразити за допомогою семи компонентів, які допомагають виміряти прогрес за кожним ключовим напрямом (рис. 2).

Оскільки із 27 країн-членів ЄС лише чотири увійшли до першої десятки найконкурентоспроможніших у 2019 р., решті країн варто підвищувати КСП, зокрема такими способами [18, 23]:

- Здійснювати інвестиції в подальший розвиток робочої сили, зокрема в дослідницькі центри, заохочувати більшу кількість жінок працювати у технічних галузях (дослідження Мак-Кінсі показали, що, просуваючи гендерну рівність, можна додати до світового ВВП понад 20 трлн дол.).

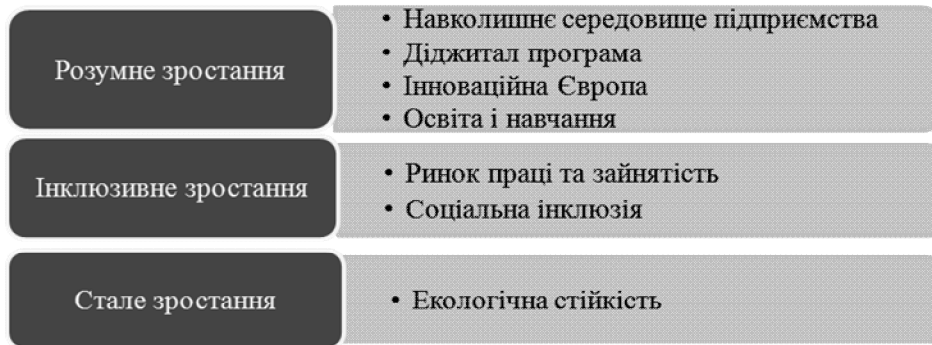

Рис. 2. Ключові напрями та компоненти стратегії “Європа 2020”

• Оптимізувати схеми оподаткування, адже високі податки можуть спричинити ускладнення для підприємств, що працюють глобально, створити низку складних правил/норм і негативно вплинути на економічне зростання.

• Вибрати єдиний підхід до цифровізації економіки, бо розбіжності шкодять підприємствам і країнам загалом. Варто забезпечити цифровізацію економіки на всіх рівнях суспільства, проте так, щоб вона не перешкождала доступу до інновацій та не призвела до втрати інших вигод.

• Здійснювати послідовну міжнародну політику, узгоджувати правові й нормативні акти у світовому масштабі. Адже доступ до глобального ринку надає унікальні переваги.

• Вдосконалювати конкурентну політику, адже розрив між країнами-членами ЄС частково пояснюється незбалансованістю правил конкуренції між їх компаніями. Необхідно встановлювати обмеження, які б частково обмежували та були б гнучкими водночас. Основну увагу варто спрямувати на контроль поведінки конкурентів.

Отже, висока КСП відкриває як перед підприємствами, так і перед країнами можливість здобути низку переваг та сприяє розвитку в багатьох сферах. Щоб досягти кращих результатів, варто ретельно продумувати шляхи її підвищення, водночас конкуруючи чесно та прозоро й забезпечуючи сталий розвиток Європи в довгостроковій перспективі.

Висновки та перспективи подальших досліджень

В умовах наближення національних ринків окремих країн та пожвавлення глобалізаційних процесів міжнародна конкуренція зростає не лише серед виробників товарів/послуг, але й серед країн. Існує значна кількість підходів до аналізування та підвищення КСП країн. За умов євроінтеграції України вважаємо країни ЄС ключовим орієнтиром для підвищення її глобальної КСП.

ЄС як об'єднання демократичних європейських країн в умовах посилення глобальної конкуренції повинно підтримувати високу КСП як союзу загалом, так і країн-членів. Європейська інтеграція справляє значний позитивний вплив на розвиток і конкурентоспроможність ЄС, однак в останні десятиліття вона дещо погіршилась порівняно із глобальними лідерами внаслідок динамічних змін міжнародного середовища. Як було показано, країни ЄС (передусім Нідерланди, Швеція, Данія, Фінляндія) займають високі позиції у міжнародних рейтингах країн (глобальні індекси КСП ВЕФ та IMD, Індекс процвітання Legatum, ERT Benchmarking Report, Барометр реформ BusinessEurope), й особливо – сталого розвитку (Індекс сталого розвитку SDSN та ін.). Проте у низці ключових сфер багато країн ЄС і Союз загалом відстають від світових лідерів.

Відкрита та орієнтована на експорт європейська економіка сьогодні страждає від низького попиту на інвестиційні товари та товари тривалого споживання, повільного розвитку інноваційних та цифрових бізнесів, негативно відображається й вихід із ЄС Великобританії. Натомість ЄС глобально лідирує в досягненні цілей сталого розвитку.

Експерти рекомендують насамперед зміцнювати єдиний ринок ЄС та підтримувати нові технології, а всім європейським країнам – підвищувати продуктивність. Для цього потрібні більші інвестиції в критичну інфраструктуру, інноваційні технології, розвиток навичок та ефективності ринків праці. А європейським компаніям постійно доцільно враховувати глобальну кон'юнктуру та динаміку й відповідно модернізувати свою конкурентну політику.

Переймання Україною передового європейського досвіду підвищення КСП із урахуванням наведених застережень та рекомендацій експертів може стати тематикою подальших досліджень.

Список літератури

1. Bobba F., Langer W., Pous J. W. (1971). Bericht über die Wettbewerbsfähigkeit der Europäischen Gemeinschaft. Brussels.
2. Porter M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. The Free Press. New York.
3. Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І. (2005). Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: підручник. Львів: Компакт-ЛВ. 304 с.
4. Пронкіна Л. І., Гавриш О. М. (2019). Сучасні проблеми конкурентоспроможності держави. Агросвіт, 7. С. 32–36.
5. Хворост Т.В. (2017). Стан конкурентоспроможності національної економіки України. Економіка і суспільство, № 10. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/27.pdf.
6. Антощенкова В. В. (2019). Конкурентоспроможність як основа ефективної національної економіки. Вісник Харків. нац. техн. ун-ту сіл. г-ва ім. П. Василенка, 200, С. 84–95.
7. Лупенко Ю. О., Патики Н. І. (2019). Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності України на світових ринках сільськогосподарської продукції. Агросвіт, 11. С. 16–23.
8. Скоробогатова Н. (2019). Міжнародна конкурентоспроможність країн у реаліях інноваційних зрушень індустрії 4.0. Економічний аналіз, 29(3). С. 21–28.
9. Полякова Ю. В. (2019). Інноваційні засади підвищення конкурентоспроможності регіонів України в процесі євроінтеграції: дис... д-ра екон. наук за спец. 08.00.05 “Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка”. Львів: ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України”.
10. Горбаль Н. І., Кухтяк К. А., Руда М. В. (2019). Вплив членства в ЄС на конкурентоспроможність країн Східної Європи. Науковий вісник НЛТУ України: Серія економічна, 27.7, С. 53–58.
11. Горбаль Н. І., Хіндяк Р. В. (2020). Аналізування глобальної конкурентоспроможності країн Європейського Союзу. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку, 2(1), С. 87–96.
12. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/>.
13. World Economic Forum (2019). The Global Competitiveness Report 2019. Edit. K1.Shwab. Geneva: World Economic Forum.
14. Горбаль Н., Григор'єв О., Козачук А., Козачук Н. (2019). Україна в рейтингах глобальної конкурентоспроможності. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 1, С. 84–91.
15. Ketels Ch., Porter M. E. (2018). Towards a New Approach for Upgrading Europe's Competitiveness. Harvard Business School Working Paper, 19-033, September.
16. The Conference Board, 2014. Total Economy Database™. URL: <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/>.
17. European Commission (2020). Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels: EC.
18. European Competitiveness and Industry. Benchmarking Report 2019. European Round Table for Industry. URL: <https://ert.eu/documents/benchmarking-report-2019/>.
19. EESC (2019). Towards a Sustainable Europe by 2030. Reflection Paper, European Economic and Social Committee, Brussels.
20. IMD World Competitiveness Ranking 2020. The Institute for Management Development. URL: <https://www.imd.org/news/updates/IMD-2020-World-Competitiveness-Ranking-revealed/>.
21. The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020. URL: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2020/>.

22. The IMD World Talent Ranking 2020. URL: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-talent-ranking-2020/>.
23. Reform Barometer 2020. Business Europe. URL: <https://www.buinessurope.eu/publications/buinessurope-reform-barometer-2020-after-crisis-response-reforms-will-be-needed>.
24. The Legatum Prosperity Index 2020. URL: https://docs.prosperity.com/2916/0568/0539/The_Legatum_Prosperty_Index_2020.pdf.
25. Sustainable Development Report 2020. Cambridge University Press. URL: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2020/2020_sustainable_development_report.pdf.
26. Damen M.A. (2018) A Resources Passport for a Circular Economy: Master Thesis. Utrecht University. URL: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/257741>.

References

1. Bobba F., Langer W., Pous J. W. (1971). Bericht über die Wettbewerbsfähigkeit der Europäischen Gemeinschaft [European Community Competitiveness Report]. Brussels. (in German).
2. Porter M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. The Free Press. New York.
3. Kuzmin O. Ye., Horbal N. I. (2005). Upravlinnia mizhnarodnoyu konkurentospromozhnistiu pid-priemstva [Management of international competitiveness of the enterprise]: pidruchnyk. Lviv: Kompakt-LV. 304 p. (in Ukrainian).
4. Pronkina L. I., Havrysh O. M. (2019). Cuchasni problemy konkurentospromozhnosti derzhavy [Modern problems of the state competitiveness]. Ahrosvit, 7, 32–36. (in Ukrainian).
5. Khvorost T. V. (2017). Stan konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [The state of competitiveness of the national economy of Ukraine]. Ekonomika i suspilstvo, No. 10. Retrieved from: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/27.pdf. (in Ukrainian).
6. Antoshchenkova V. V. (2019). Konkurentospromozhnist yak osnova efektyvnoyi natsionalnoi ekonomiky [Competitiveness as the basis of an efficient national economy]. Visnyk Kharkiv. nats. tekhn. un-tu sil. h-va im. P. Vasylenka, 200, 84–95. (in Ukrainian).
7. Lupenko Yu. O., Patyka N. I. (2019). Rol innovatsiy u zabezpechenni konkurentospromozhnosti Ukrainy na svitovykh rynkakh silskohospodarskoi produktsii [The role of innovations in ensuring the competitiveness of Ukraine in world markets of agricultural products]. Ahrosvit, 11, 16–23. (in Ukrainian).
8. Skorobohatova N. (2019). Mizhnarodna konkurentospromozhnist krain u realiyakh innovatsiynykh zrushen industrii 4.0 [International competitiveness of countries in the realities of innovative changes in industry 4.0]. Ekonomichniy analiz, 29(3), 21–28. (in Ukrainian).
9. Poliakova Yu. V. (2019). Innovatsiyni zasady pidvyshchennia konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v protsesi yevrointehratsiyi [Innovative principles of increasing the competitiveness of the regions of Ukraine in the process of European integration]: dys... d-ra ekon. nauk za spets. 08.00.05 “Rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika”. Lviv: DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy”. (in Ukrainian).
10. Horbal N. I., Kukhtyak K. A., Ruda M. V. (2019). Vplyv chlenstva v YeS na konkurentospromozhnist krain Skhidnoi Yevropy [The impact of EU membership on the competitiveness of Eastern European countries]. Naukovy visnyk NLTU Ukrainy: Seriya ekonomichna, 27.7, 53–58. (in Ukrainian).
11. Horbal N. I., Khindiak R. V. (2020). Analizuvannia hlobalnoi konkurentospromozhnosti krain Yevropeiskoho Soyuzu [Analysis of the global competitiveness of the European Union]. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku, 2(1), 87–96. (in Ukrainian).
12. Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/>.
13. World Economic Forum (2019). The Global Competitiveness Report 2019. Edit. Kl. Shwab. Geneva: World Economic Forum.
14. Horbal N., Hryhoriev O., Kozachuk A., Kozachuk N. (2019). Ukraina v reitynhakh hlobalnoi konkurentospromozhnosti [Ukraine in the rankings of global competitiveness]. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, 1, 84–91. (in Ukrainian).
15. Ketels Ch., Porter M. E. (2018). Towards a New Approach for Upgrading Europe’s Competitiveness. Harvard Business School Working Paper, 19-033, September.
16. The Conference Board, 2014. Total Economy Database™. Retrieved from: <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/>.
17. European Commission (2020). Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels: EC.

18. European Competitiveness and Industry. Benchmarking Report 2019. European Round Table for Industry. Retrieved from: <https://ert.eu/documents/benchmarking-report-2019/>.
19. EESC (2019). Towards a Sustainable Europe by 2030. Reflection Paper, European Economic and Social Committee, Brussels.
20. IMD World Competitiveness Ranking 2020. The Institute for Management Development. Retrieved from: <https://www.imd.org/news/updates/IMD-2020-World-Competitiveness-Ranking-revealed/>.
21. The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020. Retrieved from: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2020/>.
22. The IMD World Talent Ranking 2020. Retrieved from: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-talent-ranking-2020/>.
23. Reform Barometer 2020. Business Europe. Retrieved from: <https://www.buinesseurope.eu/publications/buinesseurope-reform-barometer-2020-after-crisis-response-reforms-will-be-needed>.
24. The Legatum Prosperity Index 2020. Retrieved from: https://docs.prosperity.com/2916/0568/0539/The_Legatum_Prosperty_Index_2020.pdf.
25. Sustainable Development Report 2020. Cambridge University Press. Retrieved from: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2020/2020_sustainable_development_report.pdf.
26. Damen M.A. (2018) A Resources Passport for a Circular Economy: Master Thesis. Utrecht University. Retrieved from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/257741>.

N. I. Horbal, U. I. Kohut, U. I. Motornyuk
Lviv Polytechnic National University

ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF THE EU AND ITS MEMBER COUNTRIES

© Horbal N. I., Kohut U. I., Motorniuk U. I., 2021

With the convergence of national markets of individual countries and the revival of globalization processes, international competition is growing not only among producers of goods and services, but also among regions and countries. There are a significant number of approaches to the analysis and improvement of countries' competitiveness. Given Ukraine's European integration pass, we consider the EU countries to be a key benchmark for its development.

The EU, as a union of democratic European countries working together for peace and prosperity, must support a high competitiveness for both the Union as a whole and its member states in the face of increasing global competition. European integration has a significant positive impact on the development and competitiveness of the EU. However, in recent decades, it has deteriorated somewhat compared to global leaders due to dynamic changes in the international environment. As shown, EU countries (primarily the Netherlands, Sweden, Denmark, Finland) occupy high positions in international rankings (Global Competitiveness Indexes of the WEF and IMD, Legatum Prosperity Index, ERT Benchmarking Report, Business Europe Reform Barometer), and especially sustainable development (SDSN Sustainable Development Index) etc. However, in a number of key areas, many EU countries and the Union generally lag behind world leaders. Today's open and export-oriented European economy suffers from weak demand for investment and consumer goods, slow development of innovative and digital businesses etc. Instead, the EU is a global leader in achieving the goals of sustainable development.

Experts primarily recommend strengthening the EU's single market and supporting new technologies, while all European countries should increase productivity, which requires greater investment in critical infrastructure, innovative technologies, skills development and labor market efficiency. On the other hand, European companies should constantly take into account the global situation and dynamics and modernize their competition policy accordingly.

Ukraine's adoption of the best European experience of raising the competitiveness, taking into account the obtained conclusions, may be the subject of further research.

Key words: competition; competitiveness; European Union; sustainable development.